

**BANGALOR YARGI ETİĞİ İLKELERİNİN
ETKİLİ BİÇİMDE UYGULANMASI İÇİN TEDBİRLER
(Uygulama Tedbirleri)**

**Lusaka, Zambiya'da düzenlenen toplantıda
Yargıda Dürüstlük Grubu tarafından kabul edilmiştir**

21 - 22 Ocak 2010

İÇİNDEKİLER

Giriş	...	3
-------	-----	---

Birinci Bölüm **Yargının Sorumlulukları**

1. Yargı Etiği İlkeleri Beyanının Oluşturulması	...	6
2. Yargı Etiği İlkelerinin Uygulanması ve Yürürlüğe Girmesi	...	6
3. Davaların Tahsisi	...	7
4. Mahkeme Yönetimi	...	7
5. Adalete Erişim	...	8
6. Yargı Görevinin İfasında Şeffaflık	...	8
7. Yargı Eğitimi	...	10
8. Tavsiye Görüş	...	11
9. Hâkimlerin Dokunulmazlığı	...	11

İkinci Bölüm **Devletin Sorumlulukları**

10. Yargı Bağımsızlığının Anayasal Teminatı	...	12
11. Yargı Görevi için Gerekli Nitelikler	...	13
12. Hâkimlerin Atanması	...	13
13. Hâkimlerin Görev Süresi	...	14
14. Hâkimlerin Ücretleri	...	15
15. Hâkimlerin Disiplin Cezası	...	15
16. Hâkimlerin Görevden Alınması	...	16
17. Yargının Bütçesi	...	17
Tanımlar	...	17

GİRİŞ

Bangalor Yargı Etiği İlkeleri yargının altı temel değeri olan bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özeni tanımlar. Bu değerler ile hâkimler için etik davranış standartlarının oluşturulması amaçlanır. Değerler, yargı görevlerinin ifası sırasında hâkimlere rehberlik sağlaması ve yargı etiğinin düzenlenmesi konusunda yargıya bir çerçeve sunması amacıyla tasarlanmıştır. Ayrıca, yasama ve yürütme mensuplarının, avukatların ve genel olarak kamunun, yargının rolünü daha iyi kavramasına destek olma ve yargı sektörünün performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde hukuk camiasına bir standart sunma amaçlarını taşır. Bangalor İlkeleri Yorumu, bu İlkelerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlar.

Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin “Uygulama” bölümünde şu ifadelere yer verilir:

Yargı görevinin doğası gereği, bu ilkelerin uygulanması için gerekli mekanizmaların kendi hukuk sistemlerinde mevcut olmaması halinde yargı organları, bu mekanizmaların oluşturulması amacıyla yargı görevinin gereği olarak etkili tedbirleri kabul etmelidir.

Bazı hukuk sistemlerinde, kanun ya da mahkeme kuralları tarafından tayin edilmiş, etik davranış standartlarını oluşturmayı amaçlayan mekanizmalar ve usuller hâlihazırda mevcuttur. Bazılarında ise mevcut değildir. Dolayısıyla bu tedbirler beyanı, Yargıda Dürüstlük Grubu tarafından Bangalor İlkelerinin etkili biçimde uygulanması için rehber ilkeler ve standartlar olarak sunulmaktadır.

Bu beyan iki bölümden oluşur. Birinci Bölümde yargı tarafından kabul edilmesi gereken tedbirler tanımlanır. İkinci kısımda ise yargı bağımsızlığının sağlanması için gerekli olan ve özellikle Devlet ehliyeti kapsamında olan kurumsal düzenlemelere yer verilir. Yargı bağımsızlığı, kısmen yargı mensuplarının zihinsel durumuyken Devletin, hâkim ve diğer resmi görevlilerin bu zihinsel durumdan yararlanmalarını sağlamak için bir grup kurumsal düzenlemeler oluşturması gerekir. Adalet yönetiminin siyasi etkiden ya da müdahaleden korunması yalnızca yargı tarafından gerçekleştirilemez. Yasama ve yürütme ile uygunsuz bağlantılardan kaçınmak hâkimin sorumluluğu iken yargının bağımsızlığını hükümetin diğer iki organına karşı koruyacak kurumsal düzenlemelerin oluşturulması ise Devletin sorumluluğudur.¹

¹ 32 (2007) sayılı Genel Yorumunda İnsan Hakları Komitesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 14. Maddesinin 1. Fıkrasındaki bağımsızlık koşulunun özellikle hâkim atamaları için usul ve aranan niteliklere, zorunlu emeklilik yaşı ya da görevin sona ermesine kadar tanınan görev süresi teminatına ilişkin güvenceye, mevcut olduğu hallerde terfi, nakil, görevin askıya alınması ve durdurulmasını düzenleyen koşullara ve yürütme ile yasama organlarının siyasi müdahalelerinden tamamen bağımsız yargıya atıfta bulunduğunu belirtir. Bu doğrultuda, Devletlerin yargı bağımsızlığını güvence altına alan, yargı mensuplarının terfisi, maaşı, görev süresi, görevden el çektilmesi ve alınması ve aleyhinde verilen disiplin cezaları gibi konularda net usuller ve nesnel kriterler oluşturan anayasa ya da yasaların kabulü aracılığıyla hâkimleri karar alma sürecinde her türlü siyasi etkiden koruyan özel tedbirler alması gerekir.

Bu tedbirler beyanı hazırlanırken, ulusal ve uluslararası alanda geniş bir fikir birliğinin sağlanması için çeşitli ulusal kuruluşlara, bölgesel ya da uluslararası girişimlere atıfta bulunulmuş olup bölgesel ve uluslar arası girişimler şunlardır:

- a) 1981 yılında Uzmanlardan oluşan bir temsil heyeti tarafından hazırlanan Yargı Bağımsızlığına İlişkin Taslak İlkeler (“Siracusa İlkeleri”),
- b) 1982 yılında Uluslararası Barolar Birliği tarafından kabul edilen Yargı Bağımsızlığının Asgari Standartları,
- c) 1985 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri,
- d) Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi Taslağı (“Singhvi Bildirgesi”), 1988,
- e) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolüne ilişkin R(94) Sayılı Tavsiye Kararı, 1994
- f) 1995 yılında Asya-Pasifik bölgesi Baş Yargıçları konferansında kabul edilen Pekin Yargı Bağımsızlığına ilişkin İlkeler Beyanı,
- g) 1998 yılında kabul edilen Hâkimlerin Statüsüne ilişkin Avrupa Şartı,
- h) 1999 yılında Uluslararası Yargıçlar Derneği tarafından kabul edilen Evrensel Yargıçlar Şartı
- i) 2001 yılında kabul edilen Meclisin Üstünlüğü ve Yargı Bağımsızlığına ilişkin Latimer House Rehber İlkeleri
- j) Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE) Görüşleri:
 - Görüş No. 1 (2001): Yargı Bağımsızlığı ve Hâkimlerin Azlolanamazlığına ilişkin Standartlar
 - Görüş No. 2 (2002): Hâkimlerin başta Etik, Uygunsuz Davranış ve Tarafsızlık Olmak üzere Mesleki Davranış İlkeleri
 - Görüş No. 3 (2003): Ulusal Düzeyde ve Avrupa Düzeyinde Hâkimler için Uygun Başlangıç ve Hizmet içi Eğitim
 - Görüş No. 10 (2007): Yargı Konseyi
- k) 2003 yılında Güney Afrika Kalkınma Topluluğu(SADC) bölgesinde hükümetin tüm üç organından temsilcilerinin yayınladığı Blantyre Hukukun Üstünlüğü/Kuvvetler Ayrılığı Bildirisi

- l) 2003 yılında düzenlenen İkinci Arabistan Adalet Konferansı katılımcıları tarafından kabul edilen Yargı Bağımsızlığına ilişkin Kahire Bildirgesi
- m) 2004 yılında yargı kolokyumunda kabul edilen Yargı Bağımsızlığı ve Adalet Erişime ilişkin Suva Bildirisi
- n) “Justice Matters” – İrlanda Konseyinin Bağımsızlık, Hesap Verebilirlik üzerine Medeni Özgürlükler ve İrlanda Yargısına ilişkin raporu, 2007,
- o) İnsan Hakları Komitesinin Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşmenin 14. Maddesi üzerine 32 sayılı Genel Yorumu (2007).
- p) Venedik Komisyonu Yargı Atamaları Raporu, 2007,
- q) Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Yargıda Dürüstlüğü ve Kapasiteyi Güçlendirmeye ilişkin Taslak Rehber, Ekim 2009.

Birinci Bölüm

YARGININ SORUMLULUKLARI

1. Yargı Etiği İlkeler Beyanının Oluşturulması

- 1.1 Yargı, Bangalor Yargı Etiği İlkelerini dikkate alarak yargı etiği ilkeler beyanını kabul etmelidir.
- 1.2 Yargı, söz konusu yargı etiği ilkeler beyanının hâkimler arasında ve toplum içerisinde yayılmasını sağlamalıdır.
- 1.3 Yargı, bu tür bir yargı etiği ilkeler beyanına dayanan yargı etiğinin hâkimlere yönelik başlangıç ve devam eden eğitimler için tamamlayıcı bir unsur olmasını sağlamalıdır.

2. Yargı Etiği İlkelerinin Uygulanması ve Yürürlüğe Girmesi

- 2.1 Yargı, tasarlanmış ya da önerilen muhtemel davranışların uygunluğu hakkında mensuplarına tavsiye vermek üzere görevdeki veya emekli hâkimlerden oluşan bir yargı etiği danışma kurulu kurmayı göz önünde bulundurmalıdır.²
- 2.2 Yargı mensuplarının etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetlerin mahkemeye götürülmesi imkânı olmadığı hallerde yargı, bu şikâyetleri almak, soruşturmak, çözümlenmek ve karara bağlamak üzere güvenilir, bağımsız bir yargı etiği inceleme komitesi kurmayı göz önünde bulundurmalıdır. Söz konusu komite çoğunlukla hâkimlerden oluşabilir, fakat öncelikle, toplumun güvenini temin etmek için yeterli profesyonel temsile sahip olmalıdır. Komite, kanuna uygun olarak, şikâyette bulunanların ve tanıkların koruma altına alınmasını ve hakkında şikâyette bulunan hâkim tarafından talep edildiği takdirde, soruşturmanın ilk aşamalarında yargı sürecinin gizlilikle yürütülmesini sağlamalıdır. Komitenin tanıklar vb. için böyle bir imtiyaz vermesini sağlamak amacıyla kanunun, komitenin işlemlerine mutlak ya da nitelikli imtiyaz temin etmesi gerekebilir. Komite yeterli düzeyde

² Bu tür komitelerin kurulduğu pek çok yargı sisteminde bir hâkim, kendi davranışının uygunluğuna ilişkin tavsiye görüş talep edebilir. Komite yargıyı ilgilendiren konularda kendi inisiyatifiyle de görüş bildirebilir. Görüşler, davranışın muhtemel ya da devam etmekte olan davranışla ilgisi olmadığı takdirde geçmiş veya günümüzdeki değil, yalnızca tasarlanan ya da ön görülen muhtemel davranışlar için bildirilebilir. Resmi görüşler, görüşün dayanağını oluşturan gerçekleri öne sürer ve yalnızca bu gerçeklere ilişkin tavsiye sunar. Verilen tavsiyelere dayanan kurallar, davalar ve diğer makamlara atıfta bulunur ve uygulanabilir yargı etiği ilkelerinden alıntı yapar. Görüşün düzenlenmiş versiyonu; kişi, mahkeme, yer ve talepte bulunan kişiyi tanımlama ihtimali taşıyan diğer herhangi bilgiden arındırılmış şekilde yargıya, barolara ve hukuk fakültesi kütüphanelerine gönderilirken, resmi görüşün aslı görüşü talep eden kişiye gönderilir. Tüm görüşler yalnızca tavsiye niteliğinde olup bağlayıcı değildir, fakat bir tavsiye görüşüne uygun olması iyi niyetin göstergesi olarak görülebilir.

ciddiyet taşıyan şikâyetleri, hâkimler üzerinde disiplin denetimi uygulamaktan sorumlu bir organa sevk edebilir.³

3. Davaların Tahsisi

- 3.1 Hâkimin yargı görevi için aday gösterilmesi yargı yetkisinin kullanılmasının ayrılmaz bir parçasıdır.
- 3.2 Davaların dağıtımı da dâhil olmak üzere bir mahkemenin hâkimleri arasındaki iş bölümü genellikle kanun tarafından sağlanan ya da ilgili mahkemenin tüm hâkimleri tarafından mutabık kalınan önceden belirlenmiş düzenlemeler kapsamında gerçekleştirilmelidir. Söz konusu düzenlemeler, bir hâkimin özel bilgisi ve deneyimini dikkate alma ihtiyacı gibi net bir şekilde belirlenmiş koşullarda değiştirilebilir. Davaların dağıtımı, örneğin, alfabetik veya kronolojik sırayla ya da diğer rastgele seçim yöntemleriyle yapılabilir.
- 3.3 Bir dava, geçerli nedenler olmaksızın belirli bir hâkimden alınmamalıdır. Davadan el çektirme için böylesi herhangi bir sebep ve usuller kanun ya da mahkeme kuralları tarafından temin edilmelidir.

4. Mahkeme Yönetimi

- 4.1 Mahkeme personelinin atanması, denetlenmesi ve disiplin kontrolü de dâhil olmak üzere mahkeme yönetiminin sorumluluğu, yargıya veya mahkemenin yönetimi ve kontrolünden sorumlu bir organa verilmelidir.
- 4.2 Yargı, 2005 yılında Yargıda Dürüstlük Grubu tarafından oluşturulan Mahkeme Personeli için Etik İlkelerini dikkate alarak mahkeme personeli için etik ilkeleri kabul etmeli ve uygulamalıdır.
- 4.3 Yargı, adaletin şeffaflığını, bütünlüğünü ve etkinliğini güçlendirmek amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanmaya gayret göstermelidir.

³ Bu tür komitelerin kurulduğu pek çok yargı sisteminde makul süreyi aşan gecikme kaynaklı bir şikâyet olmadığı müddetçe, görülmekte olan davalar için yapılan şikâyetler kabul edilmez. Bir şikâyetin yazılı ve imzalanmış olması, hâkimin ismini, öne sürülen etik dışı davranışın detaylı tanımını, şahitlerin isimlerini, şikâyet sahibinin adresini ve telefon numarasını içermesi gerekmektedir. Komite etik ihlali olabileceğini tespit etmedikçe şikâyet hâkime tebliğ edilmez. Şikâyet eden kişinin rızası olmadıkça kimliği hâkime açıklanmaz. Ancak, şikâyet sahibinin duruşma sırasında tanık olarak ifade vermesi gerekebilir. Komite huzurundaki tüm hususlar gizlidir. Bir etik ihlali olabileceği tespit edilirse, komite konuyu genellikle hâkim ile bir tür danışmanlık yoluyla gayri resmi olarak ele alır. Komite hâkime karşı resmi bir suçlamada bulunur ise, duruşma düzenleyebilir ve suçlamanın dayanağının iyi olduğunu tespit ederse, hâkimi özel olarak kınayabilir ya da hâkimi şart ve koşullara tabi bir denetim dönemine sokabilir. Komite tarafından hâkimin emekliliğini, kamuoyu sansürünü veya hâkimlikten alınmasını gerektirecek kadar ciddi görülen suçlamalar, hâkim üzerinde disiplin kontrolü uygulamaktan sorumlu organa havale edilir.

- 4.4 Adaletin kalitesini artırma sorumluluğunu yerine getirirken yargı; dava denetimleri, mahkeme kullanıcıları ve diğer paydaşların anketleri, mahkeme kullanıcıları komiteleri ile görüşmeler aracılığıyla ve diğer yollarla, adaletin yerine getirilmesi konusunda halkın memnuniyetini gözden geçirmeye ve yargı sürecindeki sistemik zayıflıkları iyileştirmek amacıyla tespit etmeye gayret etmelidir.
- 4.5 Yargı, düzenli olarak mahkeme kullanıcılarının şikâyetlerine başvurmalı ve adalet sisteminin işleyişini geliştirmek amacıyla alınan tedbirler ve karşılaşılan güçlükleri içeren bir yıllık faaliyet raporu yayınlamalıdır.

5. Adalete Erişim

- 5.1 Adalete erişim, hukukun üstünlüğü açısından temel öneme sahiptir. Yargı, yetkilerinin sınırları dâhilinde, bu erişimi kolaylaştırmak ve teşvik etmek için usuller benimsemelidir.
- 5.2 Halkın erişebileceği yeterli bir hukuki yardım olmadığında, özel hukuki temsilin yüksek maliyetli olması yargının, uygun ve arzu edilebilir olduğu hallerde, aksi durumda temsil edilmeyecek olan menfaatleri korumak amacıyla seçili davacının hukukçusu tarafından kamu yararı için (pro bono) temsil edilmesi, mahkeme dostlarının (amici curiae) tayin edilmesi, alternatif uyuşmazlık çözümü ve toplum adaleti usullerinin öne sürülmesi ve (avukat yardımcısı dâhil) avukatlık yetkisi olmayan uygun kişilerin mahkeme önünde tarafları temsil etmesine izin verilmesi gibi girişimlerde bulunmayı göz önünde bulundurmasını gerekli kılar.
- 5.3 Yargı, mahkeme işlemlerinin adil, düzenli ve hızlı bir şekilde yürütülmesini ve sonuçlandırılmasını sağlamak için modern dava yönetimi teknikleri tesis etmelidir.⁴

⁴ Geleneksel olarak bir anlaşmazlığın tarafları, hâkimler ile mahkeme personelinin yalnızca kolaylaştırıcı olarak yer aldığı bir davanın gidişatını kontrol ederler. Artık pek çok yargı sisteminde özellikle ilk derece mahkemelerinde, yargılama sonrası tüm adımların tamamlanması da dâhil olmak üzere yargının kurumdan karara kadar bir davanın seyrini aktif olarak izlemesi ve kontrol etmesi gerektiğini kabul eder. Bir davanın seyrinin mahkeme tarafından aktif bir şekilde yönetimi, anlaşmazlıkların adil, düzenli ve hızlı bir şekilde çözülmesini teşvik etmek için tasarlanmıştır. Bu durum, başından sonuna kadar davanın aynı hâkim tarafından görülmesini, neredeyse kesin olan duruşma tarihinin erkenden sabitlenmesini, hâkimin zaman çizelgesini sabitlemesini, duruşma öncesi dönemde ilgili yönergeleri vermesini ve duruşmaya gidilmesi halinde aynı hâkimin davayı görmesini içerebilir. Hâkimin aktif katılımı, kusurlu savunma, çok fazla belgenin ortaya çıkarılması ve yargılamayı geciktirmek için sıklıkla kullanılan diğer teknikler gibi kritik dava alanlarıyla hâkimin etkin bir şekilde ilgilenmesini sağlar. Ayrıca birkaç haftaya veya aya yayılan kısa ve kesik duruşmalar yerine davanın sürerli bir şekilde görülmesini kolaylaştırabilir.

6. Yargı Görevinin İfasında Şeffaflık

- 6.1 Yargılama ilke olarak halka açık yapılmalıdır. Duruşmaların halka açık olması yargılamanın şeffaflığını sağlar. Yargı, duruşma zamanı ve yeri hakkındaki bilgileri kamunun erişimine açık hale getirmeli ve davaya duyulabilecek potansiyel ilgi ve duruşmanın süresi dikkate alınarak, makul ölçüler çerçevesinde halktan ilgili mensupların katılması için yeterli imkânlar sağlamalıdır.⁵
- 6.2 Yargı adaletin gerçekleştirilmesinde şeffaflığı aktif bir şekilde artırmalı ve adli denetime tabi olmak üzere, halkın, basın ve mahkeme kullanıcılarının hem görülmekte olan hem de tamamlanan yargı süreçlerine ilişkin tüm bilgilere güvenli şekilde, mahkemenin internet sitesi üzerinden veya uygun ve ulaşılabilir kayıtlar vasıtasıyla erişmelerini sağlamalıdır. Bu bilgiler, gerekçeli kararları, dilekçeleri, talepleri ve delilleri içermelidir. Fakat mahkeme tarafından henüz delil olarak kabul edilmemiş yazılı ifadeler veya benzeri delil niteliğindeki belgeler hariç tutulabilir.
- 6.3 Yargı sistemine erişimi kolaylaştırmak için yargı, potansiyel mahkeme kullanıcılarına standart, kullanıcı dostu formlar ve yönergeler sağlamalı ve dava giderleri, mahkeme usulleri ve duruşma takvimleri gibi hususlarda açık ve doğru bilgi vermelidir.
- 6.4 Yargı; tanıkların, diğer mahkeme kullanıcılarının ve halktan ilgili mensupların kolaylıkla okunabilen tabelalara ve halka açık adliye tanıtım kılavuzlarına erişebilmelerini sağlamalıdır. Halkı bilgilendirme hizmetleri aracılığıyla sorulara yanıt verecek yeterli mahkeme personeli bulundurulmalıdır. Söz konusu personeller adliye girişlerine yakın bir konumda olmalıdır. Müşteri hizmetleri ve kaynak merkezleri erişilebilir bir yerde sunulmalıdır. Mahkeme kullanıcıları, rahat bekleme salonlarına, yeterli kamu alanına ve çocuklar, mağdurlar ile engelli kişiler için imkânlara sahip, güvenli, temiz, elverişli ve kullanıcı dostu mahkeme binalarına erişebilmelidirler.

⁵ Duruşmaların halka açık olması gerekliliği, yazılı sunumları ya da ön duruşma kararlarını temel alarak gerçekleştirilen temyiz yargılamalarında uygulanmayabilir. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 14(1) maddesinde, adil ve kamuya açık duruşma hakkı teyit edilerek, demokratik bir toplumdaki genel ahlak, kamu düzeni (ordre public) veya ulusal güvenlik nedenleriyle ya da tarafların özel yaşamlarına ilişkin menfaatlerinin gerektirmesi halinde veya aleniliğin adaletin gerçekleştirilmesinde ön yargıya neden olabileceği özel koşullarda ve mahkemenin kesinlikle gerekli gördüğü ölçüde, basın ve halkın, duruşmalardan tamamen veya kısmen çıkarılabileceği belirtilir. Bu tür istisnai durumlar dışında bir duruşma, medya mensupları da dâhil olmak üzere genel kamuya açık olmalı ve örneğin, belirli kategorideki insanlarla sınırlı olmalıdır. Halkın duruşmadan çıkarıldığı durumlarda bile esas bulgular, delil ve hukuki gerekçe dâhil olmak üzere karar, aile uyuşmazlıkları veya çocuğun velayeti ile ilgili davalar ya da çocukların menfaati aksini gerektirmediği durumlar dışında halka açılmalıdır.

- 6.5 Yargı, adalet sisteminin rolü hakkında halkı eğitmek üzere tasarlanmış halka ulaşım programları başlatmalı ve adalet sistemine ilişkin yaygın belirsizliklerin ve yanlış kanıların üzerine eğilmelidir.⁶
- 6.6 Yargı, belirli durumlarda yargı kararları dâhil olmak üzere yargının işlemleri hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik meşru işlevini ifa edebilmesi için medyaya uygun yardım ve erişim sağlamalıdır.

7. Yargı Eğitimi

- 7.1 Tüm yetkilerini kullanarak yargı, hâkimlerin eğitimini kendisi organize etmeli, yürütmeli veya denetlemelidir.
- 7.2 Yeterli eğitim olanaklarına sahip olmayan yargı sistemlerinde yargı, elverişli kanallar aracılığıyla uygun ulusal ve uluslararası organlardan ve eğitim kurumlarından bu tür olanaklara erişim sağlanması ve yerel bilgi kapasitesinin geliştirilmesi hususunda yardım istemelidir.
- 7.3 Hâkimliğe atanan tüm kişiler görevlerini yürütmeye başlamadan önce, önemli ulusal ve uluslararası hukukun ve usullerin ilgili yönleri hakkında uygun bilgiye sahip olmalı veya bilgiyi edinmelidir. Usulünce atanan hâkimler de davaların yönetimi ve mahkemelerin idaresi, bilgi teknolojisi, sosyal bilimler, hukuk tarihi ve felsefesi ile alternatif uyuşmazlık çözümü gibi yargısal faaliyetlere ilişkin diğer alanlara da giriş yapmalıdır.
- 7.4 Yargı mensuplarının eğitimi, hâkimin açık görüşlülüğünü ve yargının tarafsızlığını güvence altına almak ve güçlendirmek amacıyla çoğulcu bir bakış açısıyla yapılmalıdır.
- 7.5 Eğitim programlarının düzenli olarak hâkimlere tesis edilmesi gerekli olmakla birlikte hizmet içi eğitim genellikle yargı mensuplarının gönüllü katılımına dayanmalıdır.
- 7.6 Hukuk literatürü dilinin (yani hukuk raporları, temyiz kararları vb.) hukuk eğitiminin dilinden farklı olduğu hallerde, hem avukatlara hem de hakimlere öncesinde bir yönerge tahsis edilmelidir.

⁶ Hâkimlerin bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını sağlamak için toplumdan soyutlanmış halde kalmaları gerektiğine dair geleneksel inancın aksine yargının halka ulaşımı, hâkimlerin öngörüye dayalı önlemler almalarını ve hizmet verdikleri toplum ile doğrudan karşılıklı ilişki kurmalarını içerir. Deneyimler, kanun ve mahkeme süreçleri hakkında artan kamu bilgisinin yalnızca yargıda şeffaflığı değil, halkın yargıya duyduğu güveni de artırdığını göstermektedir. Son zamanlardaki halka ulaşım yaklaşımları arasında halk toplantıları, radyo ve televizyon programlarının yapılması ve mahkeme kullanıcılarına yönelik tutuklama, gözaltı, kefalet, ceza ve hukuk yargılama usulleri hakkında temel bilgiler ile suç mağdurları, tanıklar ve diğer hizmet alanlar için faydalı iletişim bilgileri sağlayan kısa kitapçıklar biçiminde farkındalık artıran materyallerin yaygınlaştırılması yer alır.

7.7 Eğitim programları, yargının farklı dallarından ve seviyelerinden üyelerinin buluşabileceği, deneyimlerini paylaşabileceği ve aralarında kurdukları diyalog ile ortak anlayışı koruyabilecekleri bir ortamda gerçekleşmeli ve bu ortamı teşvik etmelidir.

8. Tavsiye Görüşler

8.1 Bir hâkim ya da mahkeme, açık bir anayasal veya yasal hüküm kapsamında gelişen durumlar haricinde yasama ya da yürütme organına tavsiye görüşte bulunmamalıdır.

9. Hâkimlerin Dokunulmazlığı

9.1 Bir hâkim, genel uygulamaya ilişkin kendisi tarafından işlenen suçtan genel kanun kapsamında cezai olarak sorumlu olması gerekmele birlikte bu sebepten ötürü olağan cezai işlemlerden muaf olmasını iddia edemez.

9.2 Bir hâkim, yargı görevinin ifasındaki davranışı için hukuk davalarında şahsi dokunulmazlıktan yararlanmalıdır.

9.3 Yargılama, madde veya usul bakımından olsun ya da olmasın adli hataların çözümü, uygun bir temyiz sistemi veya adli inceleme sisteminde bulunmalıdır.

9.4 Bir hâkimin ihmalinden ya da yetkisini kötüye kullanmasından kaynaklanan zararların çaresi, devletin hâkime karşı başvuruda bulunması yerine, yalnızca Devlete karşı başvurulmasında bulunmalıdır.

9.5 Yargı bağımsızlığı bir hâkimi halka karşı hesap verebilirlikten özgürleştirmedeğinden ve yargının performansına karşı halkın meşru eleştirisi kanuna tabi hesap verebilirliğin sağlanmasında bir yol olduğundan hâkim, genel olarak ceza hukukunun kullanımından ve mahkemelerin bu tür eleştirilerini kısıtlamak için davayı hor görmekten kaçınmalıdır.

İkinci Bölüm

DEVLETİN SORUMLULUKLARI

10. Yargı Bağımsızlığının Anayasal Teminatı

10.1 Yargı bağımsızlığı ilkesi Devletin anayasal ya da diğer yollarla:

- a) yargının, yasama ve yürütmeden bağımsız olmasının ve yargı sürecine müdahalede bulunmak amacıyla hiçbir yetkinin kullanılmamasının,
- b) herkesin kanunla kurulmuş adli mahkemeler ya da kürsüler önünde zamanında ve makul süre aşılardan yargılanma, temyize başvurma ya da mahkemeler tarafından incelenme hakkına sahip olduğunun,
- c) özel adli mahkemelerin, mahkemelere başka şekilde verilmiş olan olağan yargı yetkisinin yerini almak üzere kurulmayacağını,
- d) karar verme sürecinde hâkimlerin, herhangi bir taraftan ya da nedenden, doğrudan ya da dolaylı olarak gelecek herhangi bir kısıtlama, uygunsuz etki, yönlendirme, baskı, tehdit ya da müdahale olmaksızın hareket edebilmelerinin ve vicdanları ile buldukları olguların kanunlara uygulanabilirliğine uygun olarak ve tarafsız bir şekilde davalara karar vermek için özgürlüklerini kullanabilmelerinin,
- e) yargının, adli nitelikteki tüm konularda doğrudan ya da gözden geçirme yoluyla yargı etkisine sahip olduğunun ve mahkeme dışında hiçbir organın kanunla tanımlandığı şekilde kendi yargı yetkisine ve ehliyetine kesin olarak karar veremeyeceğinin,
- f) yürütmenin, bir anlaşmazlığın adli çözümünü önleyen ya da bir mahkeme kararının doğru şekilde ifa edilmesini engelleyen herhangi bir fiil veya ihmalden kaçınacağını,
- g) yürütme ya da yasama yetkisine sahip bir kişinin açık veya gizli bir şekilde hâkimler üzerinde herhangi bir baskı uygulamamasının veya uygulamaya teşebbüs etmemesinin,
- h) görevleri, ücretleri, hizmet koşulları ve kaynakları açısından hâkimleri etkileyebilecek yasama ve yürütme yetkilerinin, belirli bir hâkime ya da hâkimlere karşı baskı veya tehdit oluşturma hedefi ya da sonucu ile kullanılmamasının,
- i) yargı mensuplarının ve aileleri için, özellikle onlara yönelik tehdit durumlarında, devlet tarafından koruma sağlanmasının,
- j) bir hâkime karşı uygunsuz davranış iddialarının, hâkimin görevden alınması ya kınanması yönünde önceden bildirilmiş somut bir dilekçe olması haricinde, yasama organında ele alınmamasının teminatını vermesini gerektirir.

11. Yargı Görevinin Nitelikleri

- 11.1 Yargı makamına seçilen kişiler hukuk alanında uygun eğitime veya niteliklere sahip ve yetenek, dürüstlük, etkinlik gibi özellikleri taşıyan bireyler olmalıdır.
- 11.2 Yargı makamına aday olan bir kişi değerlendirilirken yalnızca hukuki uzmanlığı ve genel mesleki yetenekleri değil, aynı zamanda sosyal farkındalığı, duyarlılığı ve etik anlayışı, sabır, nezaket, dürüstlük, sağduyu, incelik, tevazu ve dakiklik dâhil olmak üzere diğer kişisel nitelikleri ve iletişim becerileri göz önünde bulundurulmalıdır. Yargı makamına ait sorumlulukların ifasının sekteye uğradığı haller dışında adayın siyasi, dini veya diğer inançlarının ya da bağlılıklarının değerlendirilme süreciyle bir ilgisi olmamalıdır.
- 11.3 Hâkimlerin seçilmesi sırasında ilgisiz gerekçelerle ayrımcılık yapılmamalıdır. Yargı makamına aday gösterilen kişinin ilgili ülkenin vatandaşı olma zorunluluğu ilgisiz gerekçeler bakımından ayrımcılık olarak değerlendirilmez. Toplumun tüm yönlerinin yargı tarafından adil şekilde yansıtılması için gereken önem gösterilmelidir.

12. Hâkimlerin Atanması

- 12.1 Hâkimlerin atanmasına ilişkin hüküm kanun tarafından oluşturulmalıdır.
- 12.2 Yargı mensupları ve bu topluluğun üyelerinin her biri yargı makamına uygun adayların seçiminde tanımlanmış rolleri uygun bir şekilde oynamalıdır.
- 12.3 Yüksek hâkimliğe aday olan kişilerde aranan nitelikler dâhil olmak üzere, atama ve seçim ölçütleri, bu süreçteki şeffaflığı ve hesap verebilirliği sağlamak amacıyla halkın erişimine açık hale getirilmelidir. Yargıdaki tüm boş kadrolar, atama için uygun adayları başvuruda bulunmaya ve aday gösterilmeye davet edecek şekilde ilan edilmelidir.
- 12.4 Yeni anayasal düzenlemeler geliştiren Devletler ile ilgili olarak özel destek toplayan tek mekanizma, üyeliği sırasında siyasi değerlendirmelerin baskın çıkmadığı, karma adli ve profesyonel temsile sahip bir Yüksek Yargı Kurulunun oluşturulmasıdır.
- 12.5 Hâkimlerin atanma süreci için bağımsız bir kurul ya da komisyon oluşturulduğu hallerde, üyelerinin ehliyetleri, deneyimleri, adli yaşama dair anlayışları, uygun tartışma kapasiteleri ve bağımsızlık kültürünün önemini takdir etmeleri temel alınarak seçilmelidir. Yargının hâkim olmayan üyeleri, uygun bir atama

mekanizmasıyla belirlenen, saygınlığı ve deneyimi herkes tarafından kabul edilen, seçkin hukukçular veya yurttaşlar arasından seçilebilir.

- 12.6 Hâkimlerin terfisi, kıdem esas alınmadığında, hâkimlerin terfisinden sorumlu bağımsız bir mahkeme tarafından gerçekleştirilmeli ve ilk mülakat için gerekli olan hâkimin uzmanlığı, yetenekleri, kişisel nitelikleri ve becerileri göz önünde bulundurularak performansının nesnel bir değerlendirmesine dayanmalıdır.
- 12.7 Bazı devletlerde Yüksek Mahkemelerin Baş Yargıcının ya da Başkanının dönüşümlü olarak seçilmesi usulünün, söz konusu mahkemenin hâkimleri arasından yine hâkimler tarafından gerçekleştirilmesi yargı bağımsızlığı ilkesine aykırı değildir ve diğer devletler tarafından da kabul edilebilir.

13. Hâkimlerin Görev Süresi

- 13.1 Hâkimlerin yargı görevini yerine getirmelerinde tamamlayıcı bir rol oynamak Devletin görevidir.
- 13.2 Bir hâkim, anayasaya göre zorunlu emeklilik yaşına veya görev süresinin dolmasına kadar kadrolu olmalıdır.⁷ Yeniden atamaya ilişkin kararın nesnel kriterlere ve liyakate göre verilmesini sağlayan usuller mevcut olmadıkça, görev süresi normal şartlarda yenilenemez.
- 13.3 Tam zamanlı çalışan bir hâkimin yerine yarı zamanlı ya da geçici hâkimler alınmamalıdır. Yerel hukuk tarafından izin verildiği hallerde bu tür geçici ya da yarı zamanlı hâkimler, teminatlar, görev süresi ya da bağımsızlıklarına ilişkin olası riskleri mümkün olduğunca ortadan kaldıran taahhüdün sürekliliğine ilişkin nesnellik ile birlikte koşullara bağlı olarak atanmalıdır.
- 13.4 Şartlı tahliye olmuş bir hâkimin atanması, kötüye kullanılması halinde yargının bağımsızlığını zayıflatacağından, bu tür bir atanmanın onaylanıp onaylanmamasına ilişkin karar yalnızca hâkimlerin atanmasından sorumlu bir organ tarafından alınmalıdır.
- 13.5 Kanunla sağlanan ya da yargı tarafından gerekli görüldükten sonra oluşturulan ve yalnızca yargı ya da bağımsız bir organ tarafından uygulanan düzenli rotasyon

⁷ Ulusal uygulama, üst mahkemelerin hâkimleri için belirli bir emeklilik yaşını destekliyor görünmektedir. Anayasaya göre yüksek mahkeme hâkimleri için tanımlanmış emeklilik yaşı Belize, Botsvana ve Guyana'da 62, Yunanistan, Hindistan, Malezya, Namibiya (70'e uzatma ihtimali mevcut), Singapur, Sri Lanka ve Türkiye'de 65, Kıbrıs'ta 68, Avustralya, Brezilya, Gana, Peru ve Güney Afrika'da 70, Kanada ve Şili'de 75 şeklindedir. Ancak, bu yargı sistemlerinden Belize ve Botsvana gibi bazılarında, emeklilik yaşına ulaşmış bir hâkimin "gerekli olduğu müddetçe karar verebilmesine ya da yaşını doldurmadan önce başlatılan yargılamaya ilişkin diğer görevlerini yapabilmesine izin veren bir hüküm mevcuttur.

sistemine uyularak yapılması dışında hâkim, bir yargı sisteminden, görevden ya da mevkiden bir diğerine onayı olmadan tayin edilmemelidir.⁸

14. Hâkimlerin Ücretleri

14.1 Hâkimlerin maaşları, hizmet koşulları ve emeklilik maaşları yeterli olmalı, statüleri, saygınlıkları ve sorumluluklarıyla orantılı olmalı ve bu amaçla periyodik olarak gözden geçirilmelidir.

14.2 Hâkimlerin maaşları, hizmet koşulları ve emeklilik maaşları kanunla teminat altına alınmalı ve atamanın ardından aleyhlerine olacak şekilde değiştirilmemelidir.

15. Hâkimlerin Disiplin Cezası

15.1 Yalnızca ciddi bir uygunsuz davranış olması durumunda Bir hâkime karşı disiplin soruşturması başlatılabilir.⁹ Hâkimler için geçerli olan yasa, belirli koşullarda mümkün olduğunca, disiplin cezalarına yol açabilen davranışlar ile izlenecek usulleri tanımlayabilir.

15.2 Hâkimin ciddi bir uygunsuz davranışı nedeniyle haksızlığa uğradığını iddia eden bir kişinin, disiplin işlemlerini başlatmaktan sorumlu kişiye ya da organa şikâyetle bulunma hakkı olmalıdır.

15.3 Şikâyetlerin alınmasından, hâkimin cevabının alınmasından ve bu cevap ışığında değerlendirme yapılarak hâkimin disiplin işlemlerinin başlatılması için yeterli bir vaka olup olmadığının değerlendirilmesinden sorumlu özel bir organ ya da kişi kanunla belirlenmelidir. Böyle bir sonuca varılması halinde, kurum ya da kişi konuyu disiplin makamına sevk etmelidir.¹⁰

15.4 Bir hâkime disiplin cezası verme yetkisi, üyeleri arasında yasama veya yürütme mensupları olmamak şartıyla, görevdeki veya emekli hâkimlerden oluşan ancak hâkim olmayan kişileri de içeren bağımsız bir organa veya yasama ve yürütmeden bağımsız mahkemeye verilmelidir.

⁸ Tayin, bağımsız ve cesur bir hâkimin cezalandırılması için kullanılabilirdiği ve diğerlerinin söz konusu hâkimi örnek almaktan alıkoyduğu için birçok hâkimin tayinine uluslararası belgede yer verilmiştir.

⁹ Disiplin cezasına neden olacak davranış ile mesleki standartların gözetilmesi konusunda hata yapılması arasındaki fark ayırt edilmelidir. Mesleki standartlar, hâkimlerin geliştirmeyi hedeflediği ve tüm hâkimlerin kendilerine amaç edindiği en iyi uygulamadır. Bunlar disiplin işlemlerini gerekçelendiren davranışlarla karıştırılmamalıdır. Fakat mesleki standartların ihlali, bu tür bir ihlalin disiplin cezasını gerektiren ve yeterli düzeyde gerekçelendiren davranışı teşkil ettiği iddia edildiği hallerde oldukça alakalıdır.

¹⁰ Böyle bir filtre olmadığı sürece hâkimler, davacıların hayal kırıklığına uğramasından kaynaklanan disiplin işlemleriyle karşılaşabilirler.

- 15.5 Tüm disiplin soruşturmaları, yerleşik yargı etiği standartları referans alınarak ve tam savunma hakkını taahhüt eden usul uyarınca belirlenmelidir.
- 15.6 Disiplin makamından mahkemeye bir temyiz olmalıdır.
- 15.7 Bir hâkim aleyhine yaptırım istemiyle başlatılan işlemlerde, bu işlemlerin kamuya açık veya kapalı yürütülmesine bakılmaksızın, nihai karar yayınlanmalıdır.
- 15.8 Her bir yargı sistemi kendi disiplin sistemi kapsamında izin verilebilir yaptırımları tanımlamalı ve bu yaptırımların hem ilke uyarınca hem de uygulamada orantılı olmasını sağlamalıdır.

16. Hâkimlerin Görevden Alınması

- 16.1 Yargının bağımsızlığına, tarafsızlığına ve dürüstlüğüne açıkça aykırı olduğu kanıtlanmış ehliyetsizlik, ciddi bir suçun mahkûmiyeti, büyük yetersizlik ya da davranış nedeniyle bir hâkim görevden alınabilir.
- 16.2 Bir hâkimin görevden alınma yetkisi yasama organına verildiğinde, böyle bir yetki ancak hâkimlere disiplin cezası verme yetkisi verilmiş bağımsız organın bu yöndeki teklifi üzerine kullanılmalıdır.
- 16.3 Hâkimin üyesi olduğu bir mahkemenin kaldırılması, hâkimin görevden aldırılması için bir sebep ya da fırsat olarak kabul edilmemelidir. Bir mahkemenin kaldırılması ya da yeniden yapılandırılması durumunda, mahkemenin mevcut tüm üyeleri tekrar atanmalı ya da mevkiye ve görev süresine sahip başka bir yargı görevine tayin edilmelidir. Eşdeğer mevkiye ya da görev süresine sahip hiçbir yargı görevinin bulunmadığı hallerde, görevini kaybetmesine karşılık ilgili hâkime tam tazminat ödenmelidir.

17. Yargının Bütçesi

- 17.1 Yargının bütçesi, ne yürütme ne de yasama organlarının bütçe belirlerken yargı üzerinde herhangi bir baskı veya etki göstermemesine dikkat edilerek yargı ile işbirliği içerisinde oluşturulmalıdır.
- 17.2 Devlet, her mahkemenin görevlerini etkili bir şekilde ve aşırı bir iş yükü oluşmadan yerine getirebilmesi için yargıya yeterli fon ve kaynağı sağlamalıdır.
- 17.3 Devlet, hâkim eğitimlerinin organize edilmesi ve yürütülmesi için yargıya gerekli finansal ve diğer kaynakları sağlamalıdır.
- 17.4 Yargının bütçesi, yargının kendisi ya da yasama ile yürütme organından bağımsız olan ve yargıya danışarak hareket eden bir organ tarafından yönetilmelidir.

17.5 Yargıya hibe edilen fonlar, devredilmesine ve kötüye kullanılmasına karşı korunmalıdır.

TANIMLAR

Bu uygulama tedbirleri beyanında kullanılan kelimeler aşağıdaki anlamlara karşılık gelmektedir:

“ilgisiz gerekçeler”; ırk, renk, cinsiyet, din, uyruk, sınıf, maluliyet, yaş, medeni durum, cinsel yönelim, sosyal ve ekonomik durum ve benzeri diğer çeşitli sebepler anlamına gelir.

“hakim” nasıl atandığına bakılmaksızın, yargı yetkisini kullanan kişi anlamına gelir ve bir sulh hakimi ile bağımsız bir mahkemenin bir üyesini kapsar.